

LIBRIS

We know
books

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ
"ALEXANDRU PHILIPPIDE"
IAȘI

DICȚIONARUL LITERATURII ROMÂNE

DE LA ORIGINI PÂNĂ LA 1900

EDIȚIA A II-A

EDITURA
ACADEMIEI ROMÂNE

EDITURA
GUNIVAS

A

AARON, Florian v. Florian, Aron.

AARON, Petru Pavel (1709, Bistra, j. Maramureș – 9 mart. 1764, Baia Mare), cărturar. Obârșia familiei sale ar fi fost legată, după o tradiție de familie, de vechiul neam

al Aroneștilor, din care se ridicaseră în Moldova domnitori. Fiu de preot, **A.** învăță un timp acasă, cu un profesor francez, fiind dat la școală, la Tyrnavia, cu oarecare întârziere. Trimis apoi la Roma, el studiază, la Colegiul "De Propaganda Fide", filozofia și teologia. În scrisorile din această perioadă, **A.**, însușit de "gloria străbună",

varsă o lacrimă pentru "pământul de jale" al Ardealului. S-a întors în țară în 1743. Călugarindu-se sub numele de Pavel, e numit vicar de către episcopul Inocențiu Micu Klein, cu care se află în relații bune până în 1747, când, în urma unor neînțelegeri, episcopul îl va excomunica. Ales el însuși episcop în 1752, **A.** se devotază de acum înainte țelului său – redeșteptarea, luminarea neamului prin știință și cultură. În timpul păstoriei sale sunt deschise școlile din Blaj (1754): școala de obște, școala secundară, seminarul pentru pregătirea viitorilor preoți. Tot aici **A.** înființează o bibliotecă, precum și o tipografie. Din inițiativa și, de multe ori, pe cheltuiala sa, sunt restaurate sau zidite biserici și mănăstiri (cum este aceea din Alba Iulia), unde urmau să funcționeze școli sau seminarii. Așezămintele culturale și religioase înălțate prin străduința lui **A.** vor face din Blaj un important centru de cultură românească, salutat mai târziu cu venerație de pașoptiști. Un fapt care a rămas în legendă și care vorbește despre vocația de ascet a lui **A.** este cingătoarea de fier pe care el a purtat-o ani îndelungați, scoțând-o doar cu puțină vreme înainte de a muri. Se îmbolnăvise în timp ce își făcea apostolatul prin sate. **A.** avea dar de predicator.

În urma cercetărilor de prin arhive, **A.** întocmise o istorie a neamului românesc. Manuscrisul nu s-a păstrat. Ideea descendenței latine îl inspirase, desigur. Într-o scri-

soare adresată papei (septembrie 1757), el susține originea romană a poporului român și latinitatea limbii, argumente folosite în sprijinul cauzei emancipării sociale și naționale. Ele vor fi reluate și dezvoltate de reprezentanții Școlii ardelenne, împreună cu o altă idee a lui **A.**: rostul patriotic al studiilor și cercetărilor istorice și lingvistice. Începuse, la 1760, să traducă în românește *Biblia*. Între cărțile tipărite la Blaj de către **A.**, singur sau în colaborare, sunt: *Floarea adevărului* (1750), după care s-a tras la Viena și o ediție în latinește (*Flosculus veritatis*), *Bucavna* (1759), *Păstoricească datorie dumnezeieștii turme vestită* (1759), *Păstoriceasca poslanie sau Dogmatica învățătură* (1760), *Adevărata mângâiere în vremi de lipsă* (1761), carte de erudiție canonică și patristică, *Începerea, așezământul și scăliturile sfântului și a toată lumea Săbor de la Florenția* (1762), alcătuită după izvoare grecești și latinești, precum și altele, în românește sau latinește. Sunt și manuale pentru necesități didactice, dar mai ales cărți religioase, care au stârnit chiar nemulțumiri pentru spiritul lor prea accentuat catolic. De altfel, **A.**, șef al bisericii unite, a avut de înfruntat nu numai intrigi, dar și numeroase tulburări sau chiar revolte. În timpul acesta are loc mișcarea de întoarcere la ortodoxism, având în frunte pe călugărul Sofronie, mișcare reprimată drastic. Episcopul e atacat cu virulență în cronică în versuri **Plângerea sfintei mănăstiri a Silvașului din eparhia Hațegului, din Prislop*. I se pun în seamă, printre alte păcate, scrierea și tipărirea de cărți "mincinoase", răspândind "neghini și eresuri". În general, scrierile tipărite la Blaj sunt traduceri, unele făcute în conlucrare cu călugări ca Gr. Maior, Gherontie Cotore, At. Rednic ș.a. Dacă Blajul a devenit pentru un lung răstimp centrul vieții culturale și religioase a românilor din Ardeal, aceasta se datorește mai ales abnegației lui **A.** și inițiativelor sale de mare animator.

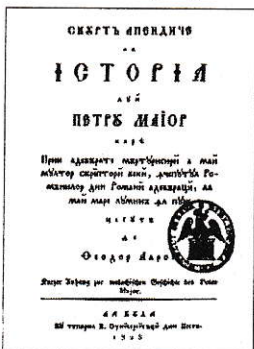
– *Floarea adevărului*, Blaj, 1750; *Păstoricească datorie dumnezeieștii turme vestită*, Blaj, 1759; *Păstoriceasca poslanie sau Dogmatica învățătură*, Blaj, 1760; *Adevărata mângâiere în vremi de lipsă*, Blaj, 1761; *Începerea, așezământul și scăliturile sfântului și a toată lumea Săbor de la Florenția*, Blaj, 1762.

– 1. M. Strajan, *Începutul renașterii naționale prin școli sau despre episcopul Pavel Aron*, Craiova, Samitca, 1891; 2. Iorga, *Ist. lit. XVIII*, II, 61-63, 135-136; 3. Augustin Bunea, *Episcopii Petru Paul Aron*

și Dionisiu Novacovici sau Istoria românilor transilvăneni de la 1751 până la 1764, Blaj, Tip. Arhidiecezană, 1902; 4. Emanoil Bucuta, Cîngătoarea de cazne a lui Petru Pavel Aaron, IDE, V, 1923, 121; 5. Lăudat, Ist. lit., III, 136-138; 6. Cornel Tatai, Octavian Rotaru, Un document revelator asupra activității culturale desfășurate de Petru Pavel Aron, în Apulum, XII, Alba Iulia, 1974.

F. F.

AARON, Theodor (6 febr. 1803, Tichindeal, j. Sibiu – 6 apr. 1859, Lugoj), cărturar. A învățat mai întâi la Sibiu, urmând apoi gimnaziul la Blaj și Odorhei, filozofia la Cluj și teologia la

Budapesta. În afara funcțiilor bisericești care i s-au încredințat, A. a fost profesor și director al liceului din Beiuș, cenzor și revizor al cărților românești pe lângă Tipografia Universității de la Buda (1842). După revoluția de la 1848, va fi translator la "Foaia legilor" din Pesta, iar după aceea translator român pe lângă Locotenenta impe-

rială din Buda. În 1855 se afla canonic și rector la seminarul român din Oradea, iar în 1857 – prepozit capitar la Lugoj.

Lui A. i se datoresc mai multe cărți religioase, dar și pedagogice. Astfel sunt *Catichetica practică* (1843), *Cuvântări bisericești despre cele șapte păcate ale căpeteniei pe duminicile păsimesilor* (1847), *Anotări din Istoria eclesias-tică despre urzarea și lățarea credinței creștine între români* (1850). A., care cunoaște pe Seneca, Plutarh, Tit Liviu, se servește de izvoare latinești și bizantine. Numele său apare și în publicații precum "Gazeta de Transilvania" sau "Foaie pentru minte, inimă și literatură". În 1828 i se tipărește la Buda *Scurtă apendice la Istoria lui Petru Maior* carea, prin adevărate mărturisiri a mai multor scriitori vechi, începutul românilor din romani adevărați la mai mare lumină îl pune. "Tesute" de A., care citează, între alții, istorici ca Eunapius, Eutropius, Priscus, Procopius, argumentele sunt astfel orânduite încât să aducă, împotriva "defăimărilor", "adeveriri" despre originea pur romană a neamului. A. stăruie asupra ideii de continuitate a romanilor în Dacia, precum și a legăturilor neîntrerupte cu cei așezați în sudul Dunării. El reia, de fapt, ideile lui P. Maior, aducând unele mărturii noi și insistând mai mult asupra neamestecului "ghintei românești" cu popoarele migratoare, ca și asupra vetrelor de romanitate de pe cele două maluri ale Dunării. A. are o argumentație strânsă, însuflețită, cu izbucniri polemice, retorice, cu expresii metaforice nu lipsite de plasticitate. În prefață (*Cătră cetitoriu*), preocupat de idealul "luminării nației", de "polirea și iscusirea" ei și, mai ales, de redeșteptarea conștiinței originii ei nobile, autorul se oprește și asupra unor probleme de limbă. Limba, susținea el, ar trebui purificată de cuvintele nelatine, tot așa cum slovele trebuie îndepărtate neîntârziat. A., discipol al lui P. Maior, e un neînduplecat latinist.

– *Scurtă apendice la Istoria lui Petru Maior carea, prin adevărate mărturisiri a mai multor scriitori vechi, începutul românilor din*

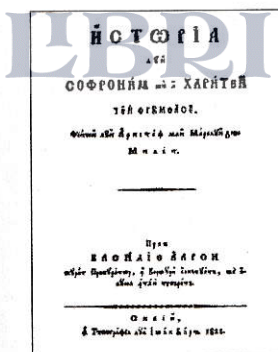
romani adevărați la mai mare lumină îl pune, Buda, Tip. Universității, 1828, reed. parțial în Lupas, *Cronicari*, I, 166-170; *Catichetica practică*, Buda, 1843; *Cuvântări bisericești despre cele șapte păcate ale căpeteniei pe duminicile păsimesilor*, Buda, 1847; *Anotări din Istoria eclesias-tică despre urzarea și lățarea credinței creștine între români*, Pesta, 1850.

– 1. [Theodor Aaron], FMIL, XXIII, 1860, 20; 2. *Encicl. rom.*, I, 2-3; 3. Iorga, *Ist. lit. XVIII*, II, 218; 4. Lupas, *Cronicari*, I, 166; 5. Corneliu Popeti, *110 ani de la moartea lui Theodor Aaron*, O, XX, 1969, 3.

I. L.

AARON, Vasile (1770, Glogoveț, j. Alba – 1822, Sibiu), poet. Fiul al parohului Vasile Aaron din satul Glogoveț din apropierea Blajului, A. va invoca într-un anumit moment al vieții descendența sa din strămoși moldoveni. După studii de teologie la Seminarul din Blaj, se întreține dând lecții particulare și urmează dreptul la Cluj. Cunoaște germana, maghiara, își însușise între timp latina și, poate, italiana. Se stabilește ulterior la Sibiu, unde va profesa ca jurat-procurator pe lângă Consistoriul Episcopiei ortodoxe și notar al Companiei grecești. Știri vagi indica posibilitatea apartenenței poetului la o "Societate filosoficească din mare principatul Ardealului", cu sediul probabil la Sibiu, care își vestea, pe la 1795, programul iluminist <8>, urmărind printre altele înființarea unui ziar românesc. În 1818 scriitorul se arăta interesat de un post de profesor la Seminarul de la Socola din Iași, reorganizat de mitropolitul Veniamin Costache, cu care A. intrase în corespondență prin intermediul lui I. Budai-Deleanu. Proiectul nu se realizează. Scrierile literare ale lui A., foarte populare, se vor retipări încă mult timp după moartea autorului.

Opera lui A. este aceea a unui versificator prodigios, care traduce, imită și prelucreează, folosind ca sursă literatură clasică latină îndeosebi, dar și alte izvoare, germane și italiene. Șirul scrierilor sale este deschis, în 1805, cu o prelucrare a epopeii religioase *Der Messias* de Fr. G. Klopstock, devenită în transpunere românească *Patimile și moartea a Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos*. Epopeea, trecută prin "fabrica măiestriei poeticești" a versicatorului ardelen, cunoaște o largă circulație în toate provinciile românești, ajungând a fi utilizată pe alocuri și în serviciul religios. Versificația scrierii (A. adoptă cadenta poeziei populare), deși este aceea care asigură în parte succesul cârtii, contravine în fapt solemnității temei, rămânând monocordă și lipsită de strălucire. În 1807 apar la Sibiu două legende prelucrate de A. după *Metamorfozele* lui Ovidiu: *Perirea a doi iubiți adevă: jalnica întâmplare a lui Piram și Tisbe, cărora s-au adăugat mai pe urmă Nepotrivita iubire a lui Echo cu Narțis*. În ambele, se distinge preocuparea autorului de a-și familiariza cititorul, prin note rezumative și adnotări, cu universul mitologic clasic. În istorisirea iubirii tragice dintre Piram și Tisbe, A. elimină motivul metamorfozei (colorarea în roșu a fructelor dudului în amintirea morții eroilor), nu însă și în legenda lui Narcis, una din primele scrieri din literatura română cultă uzând de o astfel de specie de miraculos. Farmecul, bogăția de sensuri a mitului antic dispar aproape complet în versificările lui A., în schimb autorului îi rămâne meritul de a fi introdus, cel dintâi la noi, câteva teme de largă circulație universală. S-a presupus că un model italian ar sta la baza satirei din *Vorbire*

în versuri de glume întră Leonat bețivul. **Com din Longobarda, și întră Doro fata, muierea sa,** apărută la Sibiu în 1815. Verva, intențiile ironice dispar, în parte, la **A.**, în avalanșa de tânguiri ale Dorofatei, predicând sofului moderație, și în discursul incurcat al lui Leonat, cel căruia cumpătarea îi provoacă vise tulburi. Inspirat, se pare, și de *Georgicele* lui

Vergiliu, *Anul cel mănos*. Bucuria lunei (Sibiu, 1820), poem de tip hesiodic, slăvind muncile campestre în armonie cu evoluția ciclică a anotimpurilor, rămâne poate cea mai personală dintre scrierile lui A. Versul de factură populară, caracteristic poetului, nu contrazice aici materia bucolică a cărții. Cu o anume cursivitate, uneori cu vioiciune, textul inventariază păsări și flori, fructe, unelte, într-o manieră descriptivă, didactică, ce frânează aproape orice avânt liric. Reușitele poemului țin deosebi de elegii, naiv, adus primăverii, anotimp neliniștit, de înnoire. Uneori sentințele morale ale autorului anunță ritmuri antonpannești. ("Darul cel de sus nu cade / În somnul celui ce șade"). Mai apropiată prin conținut de cărțile populare, pline de peripeții, prigoane și jocuri ale întâmplării, este *Istoria lui Sofronim și a Haritei cei frumoase, fiicei lui Aristef, mai marelui din Milet* (Sibiu, 1821). A. versifică după o versiune românească a nuvelei lui Florian *Sophronyme* (fie că a cunoscut traducerea din neogreacă a lui Iordache Sălătianu, publicată la Sibiu în 1797, fie că a prelucrat o altă traducere existentă la noi a textului grecesc <30, 36>). Harite, frumoasa fiică a lui Aristef, marele judecător al Miletului, se îndrăgostește de sculptorul Sofronim, pribeag din Teba. Ucenic el însuși al vestitului Praxitel, Sofronim cucerește prin meșteșugul său desăvârșit și prin purtarea sa aleasă pe cetățenii din Milet, între care se stabilește. Aristef se împotrivesc însă iubirii celor doi tineri, reușind să-l îndepărteze pe Sofronim din oraș. Corsarii din Lemnos jefuiesc Miletul, furând din templu statuia Afroditei, protectoarea cetății. În lipsa lui Sofronim, neavând cine să sculpteze cu măiestrie un nou idol, poporul se răzvrătește împotriva lui Aristef. Harite pornește cu o corabie pe mare, în căutarea unui meșter. Într-un ostrov izolat fata îl regăsește pe Sofronim, care, în dorul iubitei, îi sculptase acesteia chipul. Întoarcerea tinerilor în Milet duce la reabilitarea lui Aristef. Mișcat, părintele Haritei acceptă căsătoria lor. Spre bucuria locuitorilor orașului, statuia inspirată lui Sofronim de înfățișarea Haritei rezistă în templul zeiței, în care alte sculpturi ce fuseseră încercate se sfărâmaseră până atunci în chip misterios. Versificarea lui A. nu este lipsită de virtuți literare. Măsura amplă, de douăsprezece silabe, rămâne cuprinzătoare pentru ritmul interior al narațiunii, iar în portretizarea fecioarei Harite, cea "cu minte înaltă, fire zburătoare", poetul mlădiează cu destulă suplete cuvintele, aflând nuanțe gingașe dar și tonuri mai vii, alternând impresia de fragilitate și robustețe. Descrierea ostrovului lui Sofronim degajă un sentiment al naturii,

de tip preromantic; apare aici gustul pentru luxuriant, pentru abundența exterioară a decorului (o natură adăpost, dar nu încă o natură refugiu). Versurile lui A. prevestesc o anume agitație discretă specifică uneori pasteluilor lui Alecsandri: "Arbori, copacii, pomii roditori / Ori în care parte te uiți stau tot flori, / Picături de apă, bulzuri adunate, / Spânzurând de frunză verde animată... / Fericirii fluturi plini de veselie / Zboară sus pe lemne și jos pe câmpie...". Există apoi o vagă asemănare între revederea îndrăgostiților în bordeiul din pădure, al cărui pereți sunt zugrăviți cu numele Haritei, și întâlnirea lui Călin cu fata de împărat din poemul lui M. Eminescu *Călin (File din poveste)*. O mențiune ar merita de asemenea rimele, uneori îngrijite, ale lui A. Pe lângă versuri ocazionale, majoritatea publicate în timpul vieții (dedicate unor personalități ardeleni, ca Teodor Meheși, Ioan Bob, Samuil Vulcan și Dimitrie Vaida), fără altă însemnătate decât aceea a obișnuitei desfășurări a arsenalului său mitologic de imagini, A. mai lasă în manuscris un poem epic, nesemnat, probabil tot o imitație, *Reporta din vis*, și o lucrare juridică, *Praxisul forumurilor bisericești* (1805). În cea dintâi, apare localizat motivul preromantic al ruinelor (la A., ale cetății Sarmis). Ilustrând o anume categorie de fantastic, o călătorie inițiată, precută în vis, devine pentru erou prilej de meditație asupra perisabilității lumii, iar pentru autor, ocazie de a preamări virtutea, ce coincide, horațian, cu respectarea măsurii. În prefața poemului A. pune în discuție câteva aspecte de limbă, în spiritul filologic promovat de Școala ardelenă. Latinitatea limbii române este și pentru el o realitate de necontestat, care numai în mod tendențios ar putea fi negată. Se fac observații judicioase relativ la evoluția de la latină la română, la teritoriul locuit de vorbitorii limbii române – cel al vechii Dacii, la dialectele sud-dunărene și diferențierile dintre graiuri. A. apără cu convingere posibilitățile estetice ale limbii române, pledând pentru crearea și cultivarea unei tradiții puternice acolo unde au lipsit timp îndelungat "mijlocirile, privilegiul, slobozenia la învățătură". Pentru A. este evidentă necesitatea îmbogățirii limbii prin neologisme. Se proclamă, în spirit luminist, îndreptățirea unor astfel de împrumuturi, îndeosebi din latină. El este constrâns de altfel a recurge, în *Praxis*... mai ales, la termeni juridici neologici, al căror sens este totdeauna preocupat să-l lămurească. În prefețele scrierilor sale A. încearcă uneori și abordarea unor probleme de teorie literară, privitoare la natura artei și înrudirea dintre diversele ei forme, rolul imaginației, versificație etc. Cu toată stângăcia și confuzia în expunerea ideilor, tentativa în sine merită a fi reținută. Din literatura clasică latină A. transpune, înainte de 1805, opt cânturi din *Eneida* lui Vergiliu, versificate prolix, în metru popular, neconform cu spiritul epopeii antice, precum și câteva fragmente din *Metamorfozele* lui Ovidiu: legenda despre Narcis (prelucrată ulterior în *Nepotrivita iubire a lui Echo cu Narțiș*), alături de cele ale lui Dafne, Io, Aghe-nor, Acteon, Hyakinthos, traduceri publicate târziu, mult după moartea poetului, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

– Patimile și moartea a Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos, Brașov, Tip. Șobeli, 1805; ed. Sibiu, Tip. Bart, 1808, 1829; ed. Sibiu, Tip. Closius, 1837, 1852, 1862, 1888; ed. fragm. în LPTR,

III, 383-396; *Versuri veselitoare la ziua numelui experienței sale domnului Ioan Bob*, Sibiu, Tip. Bart, 1806; *Perirea a doi iubiti* adecă: *jalmnic înmăplare a lui Piram și Tisbe, cărora s-au adăugat mai pe urmă Nepotrivița iubire a lui Echo cu Narțis*, Sibiu, Tip. Bart, 1807; ed. Sibiu, Tip. Closius, 1830, 1867; ed. Brașov, Ciurcu, 1893; ed. fragm. în *SA*, III, 219-227; *Versuri veselitoare întru cinstea prealuminatului și preaosfințitului domn Samuil Vulcan, Episcopului greco-catolic al Orădiei-Mare*, Sibiu, Tip. Bart, 1807, reed. fragm. în *SA*, II, 22-28; *Vorbire în versuri de glume întră Leonat bețivul, om din Longobarda, și întră Dorofata, muierea sa*, Sibiu, 1815; ed. Sibiu, Tip. Bart, 1830; ed. Sibiu, Tip. Closius, [1832]; ed. București, Tip. Romanov, 1856; ed. București, 1872; ed. Brașov, Ciurcu, 1890, 1893; ed. București, Steinberg, 1894; ed. fragm. în *SA*, III, 230-234; *Anul cel mănos. Bucuria lunei*, Sibiu, Tip. Bart, 1820, 1830; ed. Brașov, Ciurcu, 1893; ed. fragm. în *LPTR*, II, partea II, 96-108, *PAU*, 43-54, *PRC*, I, 89-96, *SA*, III, 109-125; *Istoria lui Sofronim și a Haritei cei frumoase, ficeii lui Aristef, mai mareliu din Milet*, Sibiu, Tip. Bart, 1821; ed. Sibiu, Tip. Closius, [1860], reed. fragm. în *SA*, III, 143-154, *ȘARD*, 30-32; *Reporta din vis* (fragm.), *TLR*, XVI, 1868, 7-11, reed. fragm. în *PRC*, I, 96, *ȘARD*, 25-29; *Cătră Ovidie Naso și Vers jalmnic la îngropăciunea d[omnului] Teod[or] Miheși* (publ. D. Popovici-Barcianu), în *Programă a Institutului pedagogico-teologic al Arhiepiscopiei ortodoxe române transilvane în Sibiu*, XV, 1898-1899. **Ms.**: *Reporta din vis*, B.A.R., ms. 214, B.F.C., ms. rom. 178 (fond Blaj); *Praxisul forumurilor bisericești* (1805), B.A.R., ms. 862, B.F.C., ms. rom. 310 (fond Blaj). – **Tr.**: Vergiliu, *Despre stricarea Troiei prin greci și rădicarea neamului rămlenes după merjerea lui Eneas c[ă] sofiile sale în Italia* (publ. fragm. G. Barițiu), *T*, X, 1877, 24, XI, 1878, 1-7, 9-12, publ. fragm. în *ȘARD*, 136-144; Ovidiu, *Dafne*, *Io, Aghenor, Acteon se mută într-un cerb, A lui Narțis iubire și perire* (publ. D. Popovici-Barcianu), în *Programă a Institutului pedagogico-teologic al Arhiepiscopiei ortodoxe române transilvane în Sibiu*, XV, 1898-1899, XVI, 1899-1900. **Ms.**: Ovidiu, *Alese istorii din Cartea mutărilor* (1804), B.A.R., ms. 4072; Vergiliu, *Despre stricarea Troiei prin greci și rădicarea neamului rămlenes după merjerea lui Eneas cu sofiile sale în Italia* (1805), B.F.C., ms. rom. 562, ms. rom. 517.

– 1. Timotei Cipariu, *Jurnal*, Cluj, Dacia, 1972, 42-43; 2. A. Pumnul, *Vasile Aron*, *LPTR*, III, 382-383; 3. G. Sion, *Reporta din vis*, București, Tip. Petrescu și Costescu, 1870, 4. [G. Barițiu], *Vasile Aaron și operele sale*, *T*, X, 1877, 24; 5. Gaster, *Lit. pop.*, 148-149; 6. Philippide, *Introd. ist. lit.*, I, 191; 7. D. Popovici-Barcianu, *Vasile Aaron (1770-1822)*. **O scriere încă necunoscută a lui**, în *Programă a Institutului pedagogico-teologic al Arhiepiscopiei ortodoxe române transilvane în Sibiu*, XV, 1898-1899; 8. Chendi, *Începuturile*, 24-35; 9. O. Densușianu, *Vasile Barac*, *RVU*, I, 1900, 10; 10. Bianu, *Manuscrise*, I, 458-462, III, 91-93; 11. [Note bibliografice], *BRV*, II, 492, 520, 522, III, 115, 324-325, 366-369, 611, 672-673, IV, 124, 281-283; 12. Densușianu, *Lit. rom.*, I, 122-127; 13. I. L. I[upăș], *Un amănunt relativ la Vasile Aaron*, *AIN*, I, 1921-1922; 14. Hanes, *Dez. lb. lit.*, 88-90, 104-105; 15. Iorga, *Ist. lit. XVIII*, II, 265, 380-383; 16. G. Guțu, *O traducere în versuri din "Eneida"*, la 1805, *ORP*, IV, 1928, 2; 17. G. Baiculescu, *Vergiliu în românește – "Eneida"*, *ALA*, IX, 1930, 516; 18. N. Lascu, *Traduceri românești din Vergiliu*, *AISC*, II, 1933-1935; 19. Dimitrie Popovici, *La littérature roumaine de Transylvanie au dix-neuvième siècle*, București, 1938, 18; 20. Cardaș, *Ist. lit.*, 204; 21. Dan Simonescu, *O latură necunoscută din activitatea lui Vasile Aaron*, București, 1940; 22. Călinescu, *Ist. lit.*, 76-78; 23. V. S. Lupaș, *Vasile Aaron, cel dintâi autor al unei lucrări juridice în limba română*, *RMNU*, 1941, 37; 24. Gh. Opreșcu, *Grafica românească în secolul al XIX-lea*, I, București, F.R.L.A., 1942, 138-139, 247; 25. Nicolae Lascu, *Vasile Aaron și Ovidiu*, *SL*, II, 1943, reed. în *Publius Ovidius Naso*, București, E.A., 1957, 402-437; 26. Pillat, *Tradiție*, 93; 27. Popovici, *Studii*, I, 447-453; 28. G. Călinescu, *Material documentar*, *RITL*, IX, 1960, 4; 29. R. Todoran, *Terminologia juridico-administra-*

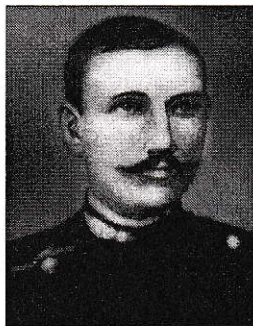
tivă, *CIL*, III, 105-136; 30. Piru, *Ist. lit.*, II, 126-134; 31. George Ivașcu, *Introducere*, *ITC*, 47; 32. *Ist. lit.*, II, 88-93; 33. Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 331-332; 34. Romul Munteanu, *Studiu introductiv*, *SA*, I, 5-47; 35. Const. A. Stoide, *Legăturile culturale dintre Moldova și Transilvania*, *RITL*, XIX, 1970, 1; 36. Anghelescu, *Preromant. rom.*, 118-125; 37. Găldi, *Introd. ist. vers.*, 113; 38. Iliescu, *Geneza*, 22, 132, 135, 141-144, 301; 39. N. A. Ursu, *Completări și rectificări la "Bibliografia analitică a limbii române literare (1780-1866)"*, *LR*, XXI, 1972, 5; 40. Lascu, *Clasicii*, 395-396, 456; 41. Ovidiu Papadima, *Ipoteze ale iluminismului românesc*, București, Minerva, 1975, 153-157; 42. Virgil Cândea, *"Metamorfoze"*, *RL*, IX, 1976, 16; 43. Mihai Vornicu, *Despre poezia ruinelor*, *STRS*, 76-77; 44. Ion Lungu, *Școala ardeleană*, București, Minerva, 1978, 400.

R. Ș.

ACERA ROMÂNĂ, revistă literară apărută la București la 1 aprilie 1875. Subintitulată "foaie literară și științifică", A. r. adăpostește primele producții literare a doi adolescenți, Al. G. Drăghicescu și Demetru Constantinescu, viitorul scriitor D. Teleor. Primul publică versuri, o năvelă, *Teroarea nopții în jurul camerei mele*, și două traduceri din V. Hugo: poeziile *Floarea și fluturul* și *Somnoroasa*. Teleor tipărește aici prima sa compunere în versuri, *Magdalena. Poemă în opt cânturi*.

R. Z.

ACHIMESCU, Ion (18 febr. 1870, Stigănița, j. Mehedinți – 1925), traducător și poet. A urmat școala primară și gimnaziul din Turnu Severin și o școală militară în București. S-a dedicat carierei militare și, paralel, a făcut publicistică mărunță.

În 1894 a debutat cu o poezie în revista "Vieța". Colaborează la "Liga literară" cu traduceri din franceză și engleză și, în 1899, scoate un volum de traduceri din scriitori englezi și americani, intitulat *Spicuri*. Publică, aproape regulat, tălmăciri și producții proprii în "Foaia pentru toți" și "Foaia populară" (1901-1903). Mai rar a colaborat la revista "Carmen", la "Adevărul ilustrat" și "Floare-albastră". Volumul *Din sferi senine* (1904) strânge o parte din scrierile apărute prin reviste. Autor minor de versuri și proză, A. manifestă, prin traduceri, o preferință marcată pentru literaturile engleză și americană, mai puțin cunoscute la noi. J. Ruskin figurează în volumul *Spicuri* cu două titluri nesemnificative, dar este citat de mai multe ori și i se consacră și o notiță biografică, ceea ce indică un interes demn de menționat pentru prerafaelism. Alte traduceri sunt bucată mărunt din Ch. Dickens, Arabella C. Winter, T. G. Smollett, R. Jefferies. Volumul *Spicuri* cuprinde și o schiță aparținând scriitorului american Washington Irving. Din E. A. Poe a tălmăcit câteva povestiri mai cunoscute: *Morella*, *Ligea*, *Eleonora*, *Adevărul asupra cazului domnului Voldemar*. În 1904 anunță chiar un volum de *Nuvele alese* din Poe. A tradus câteva fragmente din romanul *Hyperion* și din poemul *Evangelina*, aparținând poetului american H. W. Longfellow.

– *Spicuri*, București, Tip. Basilescu, 1899; *Femeia*, *Notițe biografice*, București, Tip. Carmen Sylva, 1901; *Din sferi senine*, București, Tip. Universală, 1904. – Tr.: E. A. Poe, *Adevărul asupra cazului domnului Voldemar*, LGL, I, 1893, 11-12, *Morella*, LGL, II, 1894, 1, *Eleonora*, CMN, I, 1899, 8; Maxime Villemer, *Păianjenul*, LGL, II, 1894, 2; *Pomul de Crăciun* (legendă germană), LGL, II, 1895, 3; Pontevrez, *Pumnul cu sare*, LGL, II, 1895, 4; A. France, *Leslie Wood*, LGL, II, 1895, 10; [Ch. Dickens, John Ruskin, T. G. Smollett, Washington Irving, Arabella C. Winter], în *Spicuri*, București, Tip. Basilescu, 1899; H. W. Longfellow, *Hyperion* (fragm.), FP, IV, 1901, 2, 5, *Evangelina*, FP, V, 1902, 10; R. Jeffries, *Bucuria vieții*, FP, IV, 1901, 9; Alfred Wellesley Riss, *Artă în campanie*, FP, IV, 1901, 10.

– I. C. Scănteie, "Spicuri". Traduceri din englezește de I. Achimescu, CMN, I, 1899, 10; 2. *Locotenent Ion Achimescu*, FP, V, 1902, 5; 3. *Predecus*, *Encid.*, 9.

S. C.

ACTUALITATEA, ziar politic și literar apărut la București, bisăptămânal, între 19 septembrie și 2 octombrie 1865, având ca redactor responsabil pe Pantazi Ghica. Partea literară a gazetei este asigurată, în bună măsură, de P. Ghica, cu articole de atitudine (*Libertatea presei*), de istorie literară (*Autorii cei vechi* – un elogiu adus lui Iancu Văcărescu, C. A. Rosetti, Gr. Alexandrescu) sau de analiză a vieții teatrale românești (*Câteva cuvinte asupra teatrului român*). Acest din urmă articol despre soarta tristă a unor mari actori, conediați pe nedrept, este urmat de intervenția lui C. A. Rosetti (*Teatrul este oglinda societății*), cu noi dovezi despre starea precară a teatrului la noi, ca instituție de cultură. În cadrul foiletonului gazetei, P. Ghica publică prelucrarea unei legende populare (*Mărgăritărel*) și schița *Un amor de toamnă*.

– I. Hodoș-Sadi-Ionescu, *Publ. per.*, 2.

L. V.

ACTUALITATEA, revistă literară care a apărut la București, lunar, între 6 septembrie 1898 și 5 decembrie 1899. Director a fost literatul și graficianul D. Caselli, căruia, de la 1 aprilie 1899, i se asociază A. Cantilli. Începând cu 1 septembrie 1899, A. și-a modificat titlul în "Revista Actualitatea". Orientarea publicației este eclectică. Primul număr va fi închinat scriitoarei Carmen Sylva, iar în cel de al doilea se face o prezentare elogioasă lui C. Dobrogeanu-Gherea, căruia i se republică, sub denumirea *Ibsen, Björnson, Petöfi*, și un fragment din studiul *Artiștii cetățeni*. Alături de notele și cronicile literare și teatrale scrise de D. Caselli și Const. Vasilescu, în revistă au apărut articole biografice dedicate unor personalități ale epocii, precum și comentarii referitoare la viața culturală, aparținând lui I. C. Bacalbașa, Al. Antemireanu, Juarez Movilă. Cu un articol intitulat *Plagiatul în poezie* colaborează G. Panu, iar A. Cantilli, D. Caselli și D. Nanu, cu versuri.

– I. Vladimir Streinu, *Reviste în spiritul "Literaturului"* (până la 1900), RL, II, 1969, 14.

R. Z.

ADEVĂRUL, gazetă politică și literară care a apărut în două serii, prima la Iași, săptămânal, de la 15 decembrie 1871 până la 5 aprilie 1872, iar cea de a doua la București, zilnic, de la 15 august 1888. A continuat și după 1900. Fostul prefect de poliție al orașului București, din timpul domniei lui Al. I. Cuza, Al. V. Beldiman, adversar hotărât

ADEVĂRUL

APARE ÎN TOATE MERCURI

Unu număr la bari

№ 4. LARSE, MERCURI 15 DECEMBRIE 1871. ANULU I.

CATRE CRITICEL

Teod o nouă faptă!

Da, pentru că o necesitate se simte în publicul nostru: și această necesitate este aceea pe care o proclamăm întru numele ei: adevărul gata, adevărul debarcat de orice crutare pentru omni ai lucruri.

Ne vom înconera prin călătoria noastră pe toate ca să fim în posesia de adevărul pe care îl căutăm și să-l aducem la cunoștința publicului, fără sfârșit. Împunându-ne prin care ne descurgăm la noi meritele noastre politice de Români.

Ne așteptăm aici unei partide și aici unui grup politic: fiindcă că adevărul convins că adevărul nu este apăsătorul numărul.

Ora este sarcina noastră, și dacă cuvenit

Drăgul devine ca temele dinastică a devotat, la vreau în care trăim, și ce ridică la care nimine nu mai crece.

Ușile din dinastii nu s-au reînviat agnitațiunile revoluționare de câte anișii ficărilor noastre, care dinastii că chiar ele nu creșterea mizeriei noastre, care transformă dinastii în fondatori de dinastii.

Atunci care, disprețuind cartile poporului, să vrea, ca o nație îndărătnică, a se pune ca o stată la marea timpului și al progresului, să fie restituită, fără ca mlaie lui Dumnezeu să se poată salva.

Voleți poporul este o forță necontenabilă pentru capul statului, care se răscoală pe el, dar nu poate nici sălăzuri de temei fondatori unei dinastii. Ereditatea noastră pe vulturi

al lui Carol I și al autorilor loviturii de stat de la 11 februarie 1866, este editorul și redactorul primei serii. După câteva luni, ca urmare a atacurilor neconținute împotriva Palatului, gazeta este suprimată, iar Beldiman arestat și dat în judecată. Un juriu, în care prim-jurat era V. Alecsandri, dă un verdict de achitare, dar A. nu va mai fi reluat decât peste 16 ani, la București. Din grupul de redactori ai seriei a doua au făcut parte, alături de directorul politic al ziarului – Al. V. Beldiman, Gr. Ventura – prim-redactor, fiul său, Const. Ventura (semna Un gălătean), I. S. Spertali – traducător al romanelor-foileton, I. Hussar – redactor al părții politice din 1889, C. B. Stamatin-Nazone. Un conflict între Beldiman și proprietarul tipografiei, Toma Basilescu, (care va scoate un alt ziar, cu același titlu, între 24 martie – 26 iulie 1892), este urmat de o reorganizare a redacției, din care se retrage Gr. Ventura, în dezacord cu vederile democratice ale directorului. Pentru doi ani, postul de prim-redactor este ocupat de I. N. Roman. În septembrie 1893, A. se apropie de mișcarea socialistă, odată cu venirea în redacție a lui A. Bacalbașa, prim-redactor, și a ziariștilor socialiști I. Teodorescu și C. D. Anghel, frațele poetului D. Anghel. Din 1892, redactor al părții literare este Traian Demetrescu. Vor mai colabora G. Ibrăileanu, E. Vaian (redactor), Laura Vampa, Ed. Diogenide (redactor) și C. Mille, mai întâi fără să-și semneze articolele, iar de la 5 ianuarie 1894 scriind sub propria semnătură. În anul următor, C. Mille devine proprietar al ziarului, director rămânând Al. V. Beldiman, până în februarie 1898, când, în urma morții acestuia, Mille își asumă și direcția politică. De fapt, chiar din 1895 Mille conduce gazeta, deoarece Beldiman, bolnav și în vârstă, îi cedase, tacit, atribuțiile de director, păstrându-și însă dreptul de a colabora cu articole politice. Tot în 1895, prim-redactor este numit C. Bacalbașa, care, cu încetul, modifică și componența redacției. Alături de militantul socialist Al. Ionescu, redactor și corector din 1894, sunt angajați I. C. Bacalbașa, G. Russe-Admirescu, C. Balaban și Vespasian Pella, și aceste schimbări aduc și o orientare politică nouă, A. îndepărtându-se acum de gazetele socialiste, dar rămânând un cotidian democratic, antindustrial, republican. Independența de vederi, atitudinea protestatară (împotriva corupției și a nedreptăților din justiție și administra-

tie, împotriva brutalităților din armată, împotriva politicianismului), propaganda pentru votul universal și pentru drepturile femeii, campaniile în favoarea claselor oprimate, mai ales a țăranimii, și în problema unității naționale au făcut din A. unul dintre cele mai însemnate și mai citite ziare din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea. Printre colaboratori s-au aflat C. Dobrogeanu-Gherea, C. Stere (își semna articolele Un observator ipohondru), Zamfir C. Arbore, C. A. Filitis, sociologul Iosif Bolcan ș.a.

Partea culturală și literară a ziarului, completată și cu suplimentele editate ("Adevărul literar", "Adevărul ilustrat", "Adevărul de joi"), a fost redactată de scriitori cu vederi politice înaintate și cu idei estetice moderne (C. Mille, A. Bacalbașa, Tr. Demetrescu, A. Stavri). În polemicile literare al epocii, alături de periodicele socialiste ("Contemporanul", "Evenimentul literar", "Munca"), ziarul a susținut, mai ales prin publicistica lui C. Mille și A. Bacalbașa, necesitatea unei arte naționale și militante, care să se inspire din viața și idealurile celor mulți. Un foileton, redactat cu îngrijire de I. S. Spartali și apoi de E. Vaian și Laura Vampa, apărea cu regularitate, conținând beletristică originală (aici și-a tipărit C. Mille, mai întâi, partea a doua a romanului *Dinu Miliian*) sau traduceri din literatura franceză de foileton. Cronica dramatică a fost făcută până în 1892 de Gr. Ventura, după aceea de A. Bacalbașa, de I. Bacalbașa și, spre sfârșitul secolului, de Emil D. Fagure. S-au publicat, de asemenea, cronici muzicale sau de artă plastică. Articole de critică literară scria I. N. Roman, A. Bacalbașa, I. Teodorescu, Tr. Demetrescu, E. Vaian, Iuliu Dragomirescu, C. Mille, Em. D. Fagure, H. Sanielevici (semna Hassan). Micile articole-portret din prima pagină, multe din ele cu valoare literară, dedicate unor scriitori sau unor personalități politice, erau redactate, în mod obișnuit, de I. Hussar, Tr. Demetrescu, A. Bacalbașa sau C. Mille. Publicistică literară au mai dat și C. Stere, A. Gorovei, G. Coșbuc, I. Păun-Pincio. Cu versuri sau proză colaborau G. Coșbuc, I. N. Roman, Șt. Basarabeanu (V. Crăescu), A. Bacalbașa, C. B. Stamatin-Nazone, G. Russe-Admirescu, H. G. Lecca, I. T. Florescu, A. Steuerman, I. Bolcan, E. Vaian, Laura Vampa, C. Grigoriu-Rigo, Radu D. Rosetti. Tr. Demetrescu a scris pentru A. cronica parlamentară, rubrica *Fizionomia Senatului*, a făcut traduceri din gazetele franceze și a publicat numeroase poezii, schițe și nuvele; A. Bacalbașa, pe lângă bogata colaborare politică sau de comentator acid al vieții intelectuale, a dat versuri, schițe umoristice, parodii; St. O. Iosif și-a început perioada bucureșteană, după debutul de la "Revista școalei" din Craiova, publicând în A. versuri, epigrame, traduceri din Petofi (între septembrie 1892 și martie 1893). În primăvara anului 1896, înainte de a redacta "Epoca literară", I. L. Caragiale a scris pentru A. mai multe articole, apărute săptămânal, joia, între care *Teatrul nostru*, *Activitate* ș.a.

– 1. Hodoș – Sadi-Ionescu, *Publ. per.*, 3-4, 5; 2. Iorga, *Ist. preseii*, 148-149; 3. 25 de ani de acțiune. "Adevărul" (1888-1913), București, Adevărul, [1913]; 4. Antip, *Contribuții*, 40; 5. I. Felea, *Un remarcabil centenar de presă în lumina aniversării Republicii noastre*, PRN, XVI, 1971, 12.

R. Z.

ADEVĂRUL DE JOI, supliment literar al ziarului "Adevărul" apărut la București, săptămânal, între 15 octombrie 1898 și 13 mai 1899. Pentru primele 14 numere (până în ianuarie 1899), redacția a fost condusă de poetul Artur Stavri. Într-un editorial intitulat *Către cititori*, el anunță că noua revistă va urmări să difuzeze o informație literară bogată și obiectivă, va discuta evenimentele politice însemnate, se va strădui să facă o critică imparțială a vieții literare și culturale și va publica literatură originală și traduceri, singurul criteriu de selecție fiind acela al valorii. Au colaborat cu versuri și proză A. Gorovei, Vasile Pop, G. Ranetti, Alceu Urechia, Șt. Basarabeanu (V. Crăescu), Th. Cornel, Horia Berza, A. Stavri, R. D. Rosetti, V. Podeanu, D. Teleor, C. Xenii, Raul Stavri, Șt. Cruceanu, I. Costin, C. Z. Buzdugan. O participare consistentă este aceea a lui D. Anghel, cu poezii proprii și traduceri. Jean Bart publică schițe și nuvele (*Moartea pilotului*, *Șoimul*), S. Sanielevici, articole și cronici literare (*Gherea* ș.a.). Din ianuarie 1899, conducerea suplimentului este luată de C. Mille, care schimbă și echipa redacțională. Se retrag A. Stavri și S. Sanielevici și încep să scrie Emil D. Fagure, Th. Cornel, C. Al. Ionescu-Caion și A. Steuerman. Și profilul revistei se modifică, apar mai des articole politice, ce continuă campaniile antidinastice ale "Adevărului". Caion este autorul unor articole în care se ocupă de naturalism sau de simbolism, pe care-l socotea o etapă de degenerescență a literaturii, Emil D. Fagure scrie cronici dramatice, C. Mille este semnatarul rubricii *Săptămâna*, în care comentează aspecte ale vieții politice sau culturale. Se traduce din George Sand, Leconte de Lisle, Th. de Banville, Maupassant, J. Vallès, Lenau, Bürger, Rückert și Heine. Ca și la "Adevărul ilustrat", poezia populară publicată este luată din culegerile lui D. Drăghicescu și Toma Dragu. Cu articole de sociologie, filozofie și istoria culturii au mai colaborat I. Teodorescu, I. Găvănescu, Artur Stavri, C. Rădulescu-Motru.

– 1. [Artur Stavri], *Către cititori*, AD, I, 1898, 1; 2. 25 de ani de acțiune. "Adevărul" (1888-1913), București, Adevărul, [1913]; 3. A. Ilescu, *Rev. lit.*, 267-268.

R. Z.

ADEVĂRUL ILUSTRAT, supliment literar al ziarului "Adevărul" apărut la București, săptămânal, între 6 martie 1895 și 26 mai 1897. După retragerea lui A. Bacalbașa, conducerea părții culturale și literare a "Adevărului" i-a revenit lui C. Mille, care schimbă denumirea suplimentului din "Adevărul literar" în "Adevărul ilustrat". În schimb, se păstrează, ca și la "Adevărul literar", numeroarele anilor de apariție a cotidianului, încât, în 1895-1896, A. i. are drept an de apariție anul VIII. De-abia la 1 martie 1896 numerotarea se modifică, indicându-se de acum înainte anul al II-lea de apariție. După 1 ianuarie 1897, publicația va fi redactată, ca și paginile literare ale "Adevărului", de C. Bacalbașa. A. i., spre deosebire de "Adevărul literar", care era, datorită lui A. Bacalbașa, o revistă de atitudine, sub influența ideilor lui C. Dobrogeanu-Gherea, și cu simpatii socialiste, este un observator independent al vieții literare. Și zonele din care se recrutează colaboratorii sunt altele. La A. i. au scris, alături de vechii colaboratori ai "Adevărului literar", și scriitori din cercul "Literaturii", chiar și Al. Macedonski, precum

și alți publiciști cunoscuți în epocă (Ilie Ighel-Deleanu, Al. Antemireanu). Nota dominantă este una eclectică; doar articolele lui C. Mille mai pun în discuție problemele estetice pe care, cu puțini ani înainte, "Adevărul literar" le dezbătușe cu atâta apărindere. A. i. este, astfel, o revistă în care locul cel mai important îl ocupă beletristica de divertisment, iar scopul celor ce scriu critică literară este acela de a culturaliza, de a "vulgariza", pentru a face publicația accesibilă unui număr cât mai mare de cititori. Alături de Mille, adept al criticii lui Gherea, preocupat de evoluția literaturii naturaliste sau de problema imoralității în artă, la A. i. fac cronică literară C. Bacalbașa, B. Brănișteanu, H. Sanielevici. Cu articole mai cuprinzătoare decât o simplă cronică săptămânală, din care rezultă o înțelegere largă a menirii literaturii, colaborează N. Iorga. Se publică și multe recenzii, scrise de H. Sanielevici, B. Brănișteanu ș.a., portrete succinte ale unor personalități politice și culturale, uneori cu o undă de ironie, amintiri literare (despre I. Păun-Pincio, Tr. Demetrescu sau I. L. Caragiale), anecdote și ecouri din viața scriitorilor etc. Poezia este reprezentată de D. Th. Neculuță, Radu D. Rosetti, I. Costin, Tr. Demetrescu (în 1895), Dem. Moldoveanu, Adrian Vereea, A. Steuerman, Virgiliu N. Cișman, Gheorghe din Moldova, N. Burlănescu-Alin, N. Gr. Mihaescu-Nigrim, Alexandrina Mihaescu, C. Xenii, C. Sandu-Aldea, P. Vulcan, Adrian Milan, G. Tutoveanu, G. Russe-Admirescu, N. Vermont, D. Nanu, D. Teleor, E. Herovanu, C. Z. Buzdugan, precum și de St. O. Iosif și Cincinat Pavelescu. Proza din A. i. este ușor naturalistă, sau de un realism obiectiv (schitele lui Șt. Basarabeanu (V. Crășescu), I. A. Bassarabescu, C. Mille, portretele lui C. Bacalbașa, povestirile despre oncași ale lui Gh. Becescu-Silvan). Radu Ghimpe este autorul unor schițe în care umorul este mănuit cu iscusință, I. Adam dă nuvele și schițe despre satul moldovenesc, D. Marinescu-Marion încearcă în nuvele, pe care le subintitulează "hazli", să descrie viața de mahala. În 1895, Tr. Demetrescu publica mai multe *Poeme în proză*, povestiri și însemnări cu caracter autobiografic. Al. Macedonski colaborează cu un "pastel în proză" intitulat *Soare și grâu* și cu alte povestiri (*O noapte în Sulina*, *Moară pe Dunăre*, *Pădurea ulmilor* ș.a.). O năvelă romanțioasă, cu toate însemnele unei scrieri juvenile, *Pe terasă*, îi aparține lui Gr. Pișculescu (Gala Galaction). Printre scriitorii străini, prezenți în articole ce caută să surprindă o notă caracteristică, se numără Gogol, Turgheniev, Dostoievski, Ada Negri, A. France. În A. i. s-au publicat și multe traduceri de poezii, făcute de St. O. Iosif (din Petöfi, Lessing, Lenau, Heine), C. M. Muțescu (din Goethe), A. Steuerman (din Leopardi, Heine, Sully Prudhomme), A. Vereea (Heine, Ada Negri), D. Teleor (Fr. Coppée), S. Ivanovici (Th. Gautier), C. Xenii (Schiller, Lenau, Heine, Musset, Th. Gautier) ș.a. S-a tradus, de asemenea, din scrierile în proză ale lui E. A. Poe, din Dostoievski, Zola, J.-H. Rosny, Cătuile Mendès și din alți scriitori mai puțin cunoscuți; foiletoanele sunt, așa cum se obișnuia, preluate din zărele franceze. Poezie populară au publicat D. Drăghicescu și Toma Dragu.

– 1. 25 de ani de acțiune. "Adevărul" (1888-1913), București, Adevărul, [1913]; 2. Anca Răzescu, "Adevărul ilustrat" (1895-1896), RLRO, 258-269.

R. Z.

ADEVĂRUL LITERAR, supliment al ziarului "Adevărul" apărut la București, săptămânal, între 13 septembrie 1893 și 13 februarie 1895. O nouă serie a fost editată după 1900. Intrat în redacția cotidianului, ca redactor-prim, la începutul lunii septembrie 1893, A. Bacalbașa îl determină pe directorul politic al ziarului, Al. V. Beldiman, să transforme pagina literară săptămânală, redactată până atunci de I. N. Roman sau de Tr. Demetrescu, într-un supliment. Fără să se desprindă de ziarul tutelar, A. I. poate fi considerat, totuși, o publicație periodică autonomă, deși continuă numerotația "Adevărului". Organizarea rubricilor era aceea a unei reviste de literatură, locul editorialului politic fiind luat de un articol privitor la o problemă culturală sau literară de actualitate. Aceste articole erau scrise mai întotdeauna de A. Bacalbașa, zelos și consecvent popularizator al convingerilor politice și estetice susținute de C. Dobrogeanu-Gherea în paginile "Contemporanului" și în alte publicații. Ele au alimentat discuțiile polemice duse în jurul conceptelor "artă pentru artă" și "artă cu tendință", la care au luat parte, alături de A. I., "Evenimentul literar" și "Munca", având ca principal oponent revista "Vieța" a lui Al. Vlașuță. În fiecare număr al suplimentului se publică o prezentare a unui scriitor autohton sau străin, încercându-se alegerea unor personalități care să reprezinte și orientările literare mai noi. Apar articole dedicate lui Dickens, Balzac, Baudelaire, Leconte de Lisle, Zola ș.a., scrise de A. Bacalbașa, C. D. Anghel, Tr. Demetrescu, I. Teodorescu, I. Păun-Pincio, A. Steuerman și, în a doua jumătate a anului 1894, de C. Mille. Uneori poziția față de un scriitor diferă de la un număr la altul, în funcție de părerile celui ce scrie articolul. Astfel, Bacalbașa critică artiștii "burghezi", între care include și pe Baudelaire, pe care îl socotește și imoral, în timp ce un alt colaborator, care semna C., subliniază valoarea artistică de netăgăduit a poeziilor scriitorului francez. Inconsecvențe există și în ceea ce privește scriitorii români. Vlașuță și B. Delavrancea sunt, în 1893, comentarii favorabil, dar criticați în 1894, după declanșarea polemicii cu "Vieța". I. L. Caragiale, Al. Macedonski, T. Maiorescu nu sunt scutiți de criticile și ironiile pătimășului redactor-prim. Scriitorii care au publicat versuri și proză în A. I., alături de A. Bacalbașa, Tr. Demetrescu, A. Steuerman, I. Păun-Pincio, sunt Șt. Basarabeanu (V. Crășescu), Radu D. Rosetti, Virgiliu N. Cișman, G. Russe-Admirescu. Cronică dramatică era redactată mai ales de A. Bacalbașa. Odată cu retragerea acestuia din redacția "Adevărului", încetează și apariția suplimentului literar.

– 1. A. Bacalbașa, *[Scrisoare către A. Steuerman, 1893]*, LUE, I, 1899, 3; 2. 25 de ani de acțiune. "Adevărul" (1888-1913), București, Adevărul, [1913]; 3. A. Iliescu, *Rev. lit.*, 167-170; 4. Z. Ornea, *Curentul cultural de la "Contemporanul"*, București, Minerva, 1977, 99-104.

R. Z.

ADRIAN, Ion Veniamin (1837, Mihăileni, j. Botoșani – 14 aug. 1875, Pașcani), ziarist și scriitor. Studiile le-a urmat la Fălticeni (cele elementare) și apoi la Academia din Iași (fosta Academie Mihăileană), pe care o absolvă în 1856. În același an și-a început cariera didactică la Dorohoi, dar se transferă, după o vreme, la gimnaziul din Galați, unde predă istoria și geografia. În 1858, atras de via activitate unionistă desfășurată la Iași, se întoarce în

capitala Moldovei. După Unire este numit profesor de istorie, geografie și limba franceză la gimnaziul din Botoșani. Între 1861 și 1864 nu ocupă funcții publice. În această perioadă se dedică ziaristicii, conducând, la Iași, revista satirică "Bondarul" (1861-1862). De la începutul anului 1864 este revizor școlar al județelor Iași, Botoșani, Dorohoi și Suceava. Odată cu înființarea cursului superior al gimnaziului botoșănean (1868), A. revine la catedră, de data aceasta fiind profesor de istorie, iar în anul școlar 1868-1869 și director. A mai fost director al prefecturii județului Botoșani și, în 1869, prefect al poliției orașului. Alegerea ca deputat de Botoșani în Camera legislativă (1870-1871) este punctul de vârf al carierei sale administrative și politice. Din 1871 a prezidat Camera de comerț a județelor Botoșani și Dorohoi, în calitate de proprietar al celei mai importante tipografii botoșănene. A murit subit în drum spre mănăstirea Văratec.

Adept fervent al Unirii și admirator al lui Al. I. Cuza, A. își făcuse din realizarea unității naționale și din democrație un ideal politic în numele căruia a militat în coloanele periodicelor vremii și de la catedră. La Galați ar fi redactat gazeta unionistă "Libertatea Dunării" <8>, iar la Botoșani (1862) ziarul democrat "Independentul" <3>, despre care s-au păstrat vagi informații. Versurile i-au apărut în "Steaua Dunării", "Ateneul român" și în "Lumina" lui B. P. Hasdeu. În paginile "Bondarului", A. combate vehement "reacțiunea", adică pe cei ce în țară sau în afara granițelor ei se opuneau procesului de consolidare a Unirii. El satiriza, de asemenea, pe politicienii care profitau de conjunctura politică pentru a-și satisface ambițiile și interesele personale. Lipsa de finețe a umorului, jocurile de cuvinte neinspirate, lexicul cu reminiscențe italianizante îl împiedică însă pe A. să fie un scriitor satiric remarcabil. Totuși, micile tablouri sociale strânse sub titlul *Comedii omenеști* în volumul *Din scrierile umoristice ale lui I. V. Adrian* (1874), cu toată pasta groasă întrebunătățită, au calitatea de a conserva ceva din realitatea care le-a inspirat. Este schițată o adevărată galerie de personaje, caracteristică pentru un anumit mediu politic și familial: falși moralști, soți infideli, politicieni care perorează despre independență și democrație, dar își urmăresc perseverent afacerile etc. Pe un plan restrâns, mai ales tipologic, scriitorul îl precede, într-o măsură, pe I. L. Caragiale. "Cânticelul comic" *Postulachi Slujbulescu*, foarte cunoscut în epocă, satiriza slujbomania celor care, deși nu ofereau garanții morale și nu aveau pregătirea corespunzătoare, pretindeau statului, în virtutea apartenenței la clasa boierescă, să le ofere slujbe importante și bine retribuite. În general, satira lui A. este îndreptată împotriva unor stări de lucruri caracteristice pentru viața de provincie din anii de după Unirea Principatelor și, din acest punct de vedere, are și o valoare documentară. Între 1868 și 1869 A. editează la Botoșani revista literară "Steluța", în care și-a publicat greoaiele povestiri istorice despre Ștefăniță Vodă și Petru Rareș, din ciclul pretențios intitulat *Romanele Domnilor Moldovei*. Asigurându-și, la "Steluța", colaborarea unor scriitori relativ cunoscuți ca N. Nicoleanu și Gh. Țăutu, A. făcea o tentativă de a însuși viața intelectuală și literară a provinciei. Poeziile, strânse și în volumul *Din versurile lui I. V. Adrian* (1871), nu sunt cu nimic relevante. A tradus din fabulele lui P.

Lachambaudie și, sporadic, din Lermontov, Béranger, Th. Gautier. O *Romanță*, talmăcită dintr-un autor italian neidentificat, a fost, până spre sfârșitul secolului trecut, piesă de rezistență a repertoriului lăutăresc din Moldova.

– *Din versurile lui...*, Botoșani, 1871; *Postulachi Slujbulescu*, Botoșani, 1874; *Din scrierile umoristice ale lui...*, Botoșani, Manoliu, 1874. – Tr.: Th. Gautier, *Fuga*, SA, I, 1868, 1; Lermontov, *Privesc*, SA, I, 1868, 3, *Ah! tristu-i, urât tare!*, SA, I, 1868, 3, *O! nu, O! nu pe tine*, SA, I, 1863, 3; H. G. de Liteau, *Befia*, în *Din versurile lui I. V. Adrian*, Botoșani, 1871, 83-84; P. Lachambaudie, *[Fabule]*, în *Din versurile lui I. V. Adrian*, Botoșani, 1871, 123-132.

– 1. Hasdeu, *Scrieri*, II, 64-81; 2. [I. V. Adrian], ROM, XIX, 1875, 24 august; 3. I. Negruzzi, *Foi căzute*, CL, X, 1876, 9; 4. Pop, *Conspici*, II, 92-95; 5. Iorga. *Ist. lit. XIX*, III, 269; 6. N. Răutu, I. V. Adrian, RMO, V, 1926, 1, 3, 7-9; 7. D. Furtună, "Steluța" lui I. V. Adrian, RMO, V, 1926, 5-6; 8. Ileana Turușancu, *Reviste botoșănene din trecut*, LL, III, 1957; 9. Lăzăreanu, *Glose*, 245-249.

R. Z.

AGHIUȚĂ, revistă satirică și literară care a apărut la București, săptămânal, de la 3 noiembrie 1863 până la 17 mai 1864. În aprilie și mai 1864 s-au publicat două numere pe săptămână. Director, redactor și, probabil, singurul colaborator era B. P. Hasdeu. Temperament de luptător și, pe deasupra tuturor oscilațiilor sale politice, om cu ferme convingeri progresiste, era firesc pentru Hasdeu, care încerca și profunde sentimente de simpatie și recunoștință pentru domnitorul Al. I. Cuza, să intre fără ezitare în aspra dispută publicistică pe care partizanii lui Cuza o purtau cu adversarii acestuia. El se va situa însă, în cadrul luptei politice, pe o poziție personală. Combătând cu violente mijloace satirice "coalițiunea" dintre partidele "anti-conservatoriu" și "anti-progresist", coaliție care încerca să împiedice aprobarea de către Camera deputaților a proiectelor de legi privind reformele electorale și agrare, Hasdeu critică totodată și metodele de guvernare ale lui M. Kogălniceanu. Drept urmare, la puțină vreme după lovirea de stat de la 2 mai, guvernul suprimă revista. Spre deosebire de alte periodice satirice ale epocii, în A. satira și literatura se împletesc reușit. Hasdeu nu se mulțumește numai să ia în derădere, ca N. T. Orășanu, ci demontează cu iscusință mecanismul vieții politice, punând în evidență demagogia și exagerările unor oameni politici ai vremii (nu este cruțat C. A. Rosetti – zis Berlicoco), venalitatea și lipsa de convingeri ale altora, indiferența lor în fața adevăratelor nevoi ale poporului. El se situează astfel pe poziția unui scriitor-cetățean, continuând o tradiție inițiată de I. Heliade-Rădulescu și pe care o vor ilustra, mai târziu, M. Eminescu și I. L. Caragiale. Viața culturală și artistică este, de asemenea, urmărită cu atenție. Hasdeu discută critic scrierile literare noi (drama *Grigorie Vodă domnul Moldovei* de Al. Depărateanu, romanul *Misterele căsătoriei* al lui C. D. Aricescu), face comentarii în legătură cu limba și stilul unor scriitori, se arată preocupat de spectacolele teatrale.

– 1. Hodoș-Sadi-Ionescu, *Publ. per.*, 8; 2. Liviu Marian, *Din activitatea publicistică a lui Hasdeu*, Chișinău, 1932; 3. Lăzăreanu. *Cu privire la...*, 148-159; 4. Mircea Eliade, *Note la Hasdeu, Scrieri*, II, 317, 353-359; 5. O. Papadima, *Aspecte din viața revistelor*

dezvoltare și fazele vieții literare naționale. Telul activității literare a gazetei era realizarea unei comunicări între toți românii. Mijloacele pentru înfăptuirea acestui tel au fost publicarea literaturii originale și critica ei, precum și o susținută informare bibliografică a cititorilor. În primii cinci ani de apariție, mai exact atât timp cât Georgiu Popa a răspuns de redactarea gazetei, s-a încercat menținerea unui echilibru între rubricile politice și literare; după 1870, literatura dispare din coloanele **A.** aproape cu totul.

În chestiunea culturii, deosebit de importantă atunci pentru românii din Transilvania, gazeta adoptă o fermă poziție națională și populară. Cultura unui popor, se afirma într-un articol nesemnă din numărul 3 al primului an, trebuie să fie predominant națională. Aspectul național al unei culturi nu exclude însă comunicarea între culturi. Menirea culturii și chiar a literaturii este privită dintr-un punct de vedere relativ simplist, dar pe care, probabil, îl impuneau realitățile epocii: dezvoltarea materială a unui popor depinde de dezvoltarea culturală și literară. Un popor cu o bogată literatură națională nu-și poate pierde particularitățile etnice. O consecință a acestei concepții este interesul pentru folclor, considerat drept prima și cea mai directă formă de expresie a elementului național în literatură. Poezia populară, se arată într-un articol din 1868, reprezintă o imagine generală a spiritului poporului. **A.** este unul din primele periodice românești care tipăresc cu consecvență literatură populară, culeasă din Transilvania și Bucovina de At. M. Marienescu, S. Fl. Marian, V. Bumbac, M. Pompiliu, I. Pop, P. Draga și M. Besanu. În câteva contribuții teoretice dedicate folclorului, At. M. Marienescu și V. Bumbac discutau valoarea estetică a producțiilor literare populare și posibilitățile de a extrage din mituri și din balade informații istorice și etnografice, care să le completeze pe cele atestate documentar. Influența pe care folclorul o exercită asupra literaturii culte, căreia îi transmite "caracteristica proprie", adică trăsăturile specifice naționale, era, de asemenea, observată, precum și roadele pozitive ale acestei înrâuriri la Gh. Asachi, I. Heliade-Rădulescu, V. Alecsandri. În mai multe rânduri, prin intermediul gazetei, intelectualii de la sate au fost îndemnați să culegă literatură populară. În vederea unei culegeri corecte, eventualelor culegători li se dădeau și sumare indicații de metodă.

A. nu a încercat să imprime vieții literare românești din Transilvania o direcție nouă, ci s-a străduit să revitalizeze câteva din ideile curentului național și popular pașoptist. Literatura, privită în primul rând ca un mijloc de realizare a idealului național, era mai puțin considerată din punctul de vedere estetic. În concepția colaboratorilor gazetei, idealul național trebuia să fie, în acel moment, progresul material și spiritual al poporului român. Acest crez politic, lipsit de idealismul revoluționarilor de la 1848, se răsfrânge și asupra producției literare. Câteva idei interesante pot fi, totuși, extrase din publicistica literară a gazetei. Literatura trebuie să corespundă telurilor naționale și din acest punct de vedere este necesar să fie apreciată. Națiunile mari au progresat și prin acțiunea socială a poeziei. Poetul are datoria de a prevesti evoluția evenimentelor istorice, de a pregăti mișcările sociale, așa cum făcuse Andrei Mureșanu la 1848. Tendința poetilor

din generația anului 1860 de a neglija "aspirațiile naționale", de a se dedica exclusiv "liricii estetice", este combătută. Poetul, se arată mai departe, trebuie să fie un agitator național și social. Viața literară din Transilvania anilor 1865-1875 este oglindită satisfăcător în paginile **A.**, dar literatura publicată este totuși insuficientă. Această stare de lucruri nu trecea neobservată nici atunci, și V. Bumbac (folosind pseudonimul A. Cosovanu) explica, într-un comentariu al poeziilor lui I. Vulcan, slăbiciunile scriitorilor ardeleni prin lipsa unei culturi temeinice, prin necunoașterea datinilor, moravurilor și tradițiilor populare, a istoriei românilor. I. Grozescu, V. Bumbac și At. M. Marienescu sunt, prin frecvența colaborării, poeții cei mai legați de **A.** Și-au publicat aici o bună parte din versuri și I. Vulcan, I. S. Bădescu, J. Popfii, I. Papiu, I. Pop-Florantin, D. Petrino, A. Densușianu, Miron Pompiliu (semna și Moise Popiliu), Victor Russu, Elia Trăilă, Z. Antinescu. Sub pseudonimul Cassiu se ascundea, cu o modestie nejustificată, un atent și pătrunzător observator al moravurilor din mediile urbane ardelenesti, pe care le comenta cu umor și vioiciune. **A.** s-a străduit, în tot timpul apariției, să contribuie la realizarea unității culturale a românilor. În acest scop, activitatea Societății Academice Române și evenimentele vieții literare din Iași și București sunt urmărite atent. Se publicau informații diverse privitoare la cei mai cunoscuți scriitori munteni și moldoveni, precum și la ziarele și revistele mai răspândite. Preferințele se îndreptau mai ales către I. Heliade-Rădulescu, D. Bolintineanu și V. Alecsandri, ale căror versuri sunt des reproduse. Cea mai interesantă colaborare este articolul *O scriere critică*, publicat de M. Eminescu în martie 1870, în care polemiza cu Junimea, încercând să răspundă la criticile aduse de T. Maiorescu școlii pumniste.

După ce Georgiu Popa, Iulian Grozescu și Vinčențiu Babeș au părăsit, pe rând, conducerea gazetei, **A.** își suspendă, la începutul anului 1877, apariția, deoarece nu mai corespundea imperativelor culturale și politice ale epocii. În perioada în care a apărut la Viena, **A.** devenise una dintre cele mai răspândite gazete transilvănene, datorită orientării naționale, efortului de a sprijini literatura originală, atenției acordate cultivării limbii române și, nu în ultimul rând, datorită preocupării pentru calitatea articolelor publicate.

— 1. Maiorescu, *Critice*, I, 83-121; 2. Hodoș-Sadi-Ionescu, *Publ. per.*, 13-15; 3. Iorga, *Ist. presei*, 128-129; 4. Călinescu, *Eminescu*, 159.

R. Z.

ALBINA, revistă de literatură apărută la Craiova în noiembrie 1894. Într-un editorial intitulat *Ceva despre artă*, un Ioan M. Russu afirma că scriitorii trebuie să se inspire din viața grea a celor de jos; arta desprinsă de realitate este perimată — se arăta în același loc — viitorul fiind al realismului. La **A.** au publicat P. Vulcan (versuri și nuvele) și Sofronie Ivanovici. Din *Minciunile convenționale* de Max Nordau s-au tradus câteva fragmente.

R. Z.

ALBINA BOTOȘANILOR, revistă literară apărută la Botoșani, bilunar, din ianuarie 1881 până în iunie 1882. Până la 8 septembrie 1883 au mai apărut câteva numere

razlete. În 1881, publicația, al cărei proprietar și redactor a fost I. G. Chernbach, era intitulată "Albina". Cele mai multe colaborări literare sunt semnate cu pseudonime. Printre cei ce publică în A. B. se numără și Sc. Moscu, N. V. Piperescu, I. I. Truțescu și, mai ales, Gheorghe din Moldova (pseudonim al lui George Kernbach), care folosea iscăliturile Juvenal și X. Mai multe traduceri din H. Zschokke (*Un nebun al secolului XIX, Floreta*), George F. Born (*Misterele curții din Constantinopol*, traducere de G.N.B.) și din volumul *Cento canzoni amoroase raccolte a cura di A.C.* se adaugă literaturii originale.

– I. Hodoș-Sadi-Ionescu, *Publ. per.*, 16; 2. Ileana Turușancu, *Reviste botoșănene din trecut*, LL, III, 1957.

R. Z.

ALBINA CARPAȚILOR, revistă literară care a apărut la Sibiu, săptămânal, între 18 august 1877 și 30 septembrie 1880. Anunțată inițial cu titlul "Albina Daciei", pe care autoritățile nu l-au admis, A. C. era editată de Visarion Roman, redactor pentru perioada de până la 8 decembrie 1877 fiind I. Al. Lapedatu. Grav bolnav, el nu-și mai poate continua activitatea după această dată și editorul scoate revista cu materialele pe care redactorul le pregătise. A. C. apare în continuare neregulat, unele numere neavând nici dată. În primăvara anului următor, I. Al. Lapedatu moare și, la 5 iunie, în numărul 40, se anunță suspendarea publicației până la angajarea unui redactor nou. Acesta va fi Iosif Popescu, sub a cărui conducere revista va reapărea de la 15 octombrie 1878. Alături de "Telegraful român", A. C. a contribuit la pătrunderea ideilor junimiste în Transilvania. I. Al. Lapedatu solicitase, de altfel, și colaborarea lui T. Maiorescu, fără să o obțină însă, pentru că mentorul Junimii socotea revista lui V. Roman prea mult angajată în polemicele interne ale românilor transilvăneni. Au colaborat, în schimb, V. Alecsandri și I. Slavici, primul cu versuri, proză și teatru, iar cel de-al doilea, ale cărui sfaturi au contribuit la stabilirea orientării publicației, cu proză. Prin A. C. se încerca, astfel, într-un moment când importanța "Familiei" scăzuse, inițierea, în domeniul cultural și literar, a unei orientări cu rădăcini mai adânci în viața politică din Transilvania și, totodată, mai apropiată și de cercurile politice și culturale din România. Dar nici I. Al. Lapedatu și, cu atât mai puțin, I. Popescu nu aveau experiență publicistică și nici autoritate literară. Va fi rândul "Tribunei", cu patru ani după ce revista lui V. Roman încetase să mai apară, să continue această orientare. La A. C. au colaborat, cu versuri și proză, I. Al. Lapedatu, Theohar Alexi, I. Barac, I. Popescu, N. Baboan, Isaia Bosco (sub pseudonimul Jason Bianu), I. C. Panțu, T. Bota, I. S. Bădescu, S. Fl. Marian, Al. I. Hodoș (I. Gorun), A. Bărsăneanu. S-au republicat și scrierile lui D. Bolintineanu, Maria Flechtenmacher, G. Crețeanu, T. T. Burada, Fr. Damé. Printre autorii străini din care s-a tradus se numără Schiller (traduceri de I. Al. Lapedatu), O. C. Waldau, Sacher Masoch, H. Heine, Balzac (traduceri de I. Popescu), Ed. Quinet, Al. Dumas, A. de Musset, G. Drôz ș.a. Lui Al. Macedonski i s-au retipărit, sub titlul *Baladă*, o traducere după *Lenore* de Bürger, precum și o conferință cu subiect literar. Revista a publicat și literatură populară, continuând astfel tradiția "Foi pentru minte, inimă și literatură". S.

Fl. Marian trimitea doine și descântece culese din Bucovina, iar I. Popescu și O. Dlușanschi tipăreau articole despre jocurile populare și, respectiv, despre tradițiile poporului român. I. Al. Lapedatu este și autorul unor reușite articole biografice, cu o informație bogată, dar cuprinzând și analize pertinente ale activității literare, dedicate lui C. Negri, I. Maiorescu, C. Stamati, C. Negruzzi, V. Alecsandri. Tot el scrie recenzii și note bibliografice. I. G. Barițiu întreține o rubrică intitulată *Conversațiune*, St. O. Iosif colaborează cu studiul *Despre eposul grecesc și despre Homer*. Mai apar articole de I. C. Tacit, N. Densușianu, At. M. Marienescu.

– I. I. Slavici, *Înscrisea către I. Negruzzi, 1877*, SDL, II, 281; 2. I. Slavici, *Foi căzute*, TM, II, 1877, 196; 3. Hodoș-Sadi-Ionescu, *Publ. per.*, 17; 4. Lovinescu, *Maiorescu*, II, 138; 5. Breazu, *Studii*, I, 219-220; 6. D. Vatamaniuc, *Ioan Slavici și lumea prin care a trecut*, București, E.A., 1968, 214; 7. V. Netea, *Lupta românilor din Transilvania pentru libertatea națională (1848-1881)*, București, E.S., 1974, 349.

R. Z.

ALBINA PINDULUI, revistă literară, bilunară în primii doi ani și apoi cu o apariție neregulată, editată între 15 iunie 1868 – 1 aprilie 1870, 1 și 15 ianuarie 1871 și de la 15 aprilie 1875 până în 1876 la București și Craiova. Gr. H. Granda, poet și prozator stăpânit de patima publicisticii, redacta revista, pe care o și susținea material din puținele sale venituri de funcționar al statului și de profesor de liceu. A. P. este unul din cele dintâi periodice literare românești în adevăratul sens al cuvântului, care publică în primul rând literatură și doar sporadic articole de altă natură. În alcătuirea ei, revista poartă pecetea romantismului inflăcărât, cam desuet, al lui Gr. H. Granda, care îi imprimă, nu în folosul publicației, trăsăturile personalității sale aproape extravagante, cu preocupări intelectuale exagerate de ramificate. Deși declarațiile de principiu nu lipsesc, o linie directoare nu se poate descoperi în amalgamul de versuri, proză și pretențioase studii de proporții, cu subiecte din cele mai variate. De altfel, Gr. H. Granda nici nu avea intenția de a se supune unui program sau unei ideologii, fie ea și literară. În primele numere se înverșuna împotriva "tristelor înclinări către simțualism care au început să întine juna noastră literatură". Dar zdrobirea "simțualismului" și campania, consacrată dezvoltării "gustului pentru frumos, bine și adevăr", pe care o anunța tot atunci, sunt uitate îndată. Prin exaltarea intelectuală și prin surprinzătoarea varietate a izvoarelor folosite, articolele cu pretenții teoretice publicate de Gr. H. Granda amintesc maniera publicistică a lui I. Heliade-Rădulescu, deși le lipsește profunzimea și, în general, pornesc de la surse de mână a doua. Granda abordează cu aceeași ușurință istoria și teoria literaturii, estetica generală, istoria artelor și filozofia, dar totul nu era decât o vastă compilație, care nu mai păstrează vreun interes științific sau literar. Același interes relativ îl conservă și traducerile din M. Montégut, Ed. Schuré, J. Andrieu ș.a. Studiul lui G. de Nerval despre poezii germani, precum și cele ale lui V. Alecsandri (*Alecu Russo. Studiu biografic*), Alecu Russo (*Poezia populară*, republicat din "Foaia Soțietății pentru literatură și cultura română în Bucovina", și studiul istoric *Decebal și Ștefan cel Mare*), D. Bolintineanu (*Poezia română în trecut*), T.

Maioreșcu (In contra direcției de astăzi în cultura română, republicat după "Convorbiri literare") fac, uneori, revista atractivă și utilă.

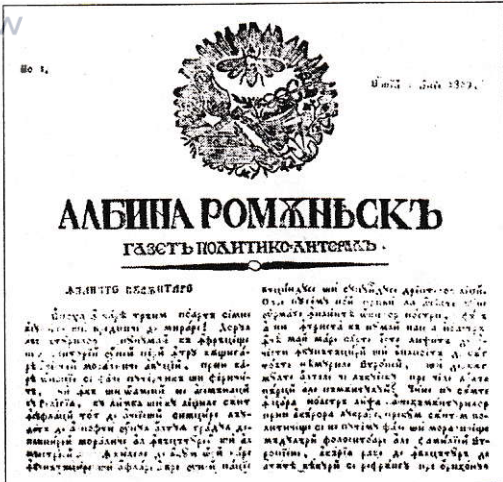
A. P. a fost, în primul rând, o revistă de poezie. Poet romantic el însuși, redactorul revistei s-a arătat generos cu colegii de generație și, totodată, un constant prețuitor al liricii înaintașilor. Versurile lui Iancu Văcărescu, V. Cârlova, I. Heliade-Rădulescu și Gr. Alexandrescu erau reproduse alături de cele ale lui D. Bolintineanu, mentorul spiritual recunoscut al lui Grădeanu, V. Alecsandri, Gh. Sion, G. Crețeanu, N. Nicoleanu, N. Skelitti. Dintre poeții mai tineri colaborau Miron Pompiliu, Th. Șerbănescu, I. Al. Lapedatu, D. Petrino, M. Gregoriady de Bonacchi, C. Cârlova, V. D. Păun (care debuta aici sub numele Basile Dimitrescu) și mai puțin cunoscuții G. Al. Zamphirolu, G. Ionescu-Munte, G. Muțescu, P. Angelescu, N. Georgescu (al cărui volum l-a prefătat elogios, în 1868, D. Bolintineanu), L. Pușcariu. Poezii populare culese în Macedonia au tipărit I. Fotianu, I. Santo și junimistul I. D. Caragiani. Unele capitole dintr-un roman istoric al lui Gr. H. Grădeanu, scris cu o reală precipe, sunt tipărite mai întâi în A. P. I. M. Răureanu dădea și el nuvele, tenebroase și fără valoare. Lui D. Bolintineanu i se publică *Viața lui Cuza* și un fragment din *Doritorii nebuni*, iar lui V. Alecsandri – spiritualul *Dicționar grotesc*, care a stârnit atâtea nemulțumiri, îndreptate în egală măsură împotriva autorului și a revistei. Grădeanu mai publica și o dramă istorică în versuri, *Elia și Ștefan. Fiii lui Alexandru cel Bun*. Repertoriul deosebit de bogat al autorilor străini traduși și, mai ales, calitatea operelor selectate, arată că Grădeanu ambiciona să alcătuiască o adevărată istorie exemplificată a literaturilor europene, în spiritul "Bibliotecii universale" inițiate de Heliade. Chiar el a tradus, câteodată inspirat, din Teocrit, Apollonios din Rhodos, Lucian, Seneca, Horațiu, Dante, Shakespeare, Herder, Bürger, Schiller, Goethe, Byron, Uhland, Lamartine, G.-M. Legouvé, Saint-Marc Girardin, George Sand. I. Heliade-Rădulescu republica traduceri din Horațiu, Schiller, Boileau și Lamartine, lui C. Negruzzi i se reproduce o tălmăcire din V. Hugo, iar D. Bolintineanu traducea din Byron. Schiller mai era tradus de B. V. Vermont, Musset de G. Baronzi și de V. D. Păun, care adapta și din N. Gilbert. Miron Pompiliu publica tălmăciri din Fr. Halm, N. V. Scurtescu din Fedru și Ovidiu, iar din Heine traduceau N. Skelitti și G. Ionescu-Munte. La A. P. au mai colaborat cu studii diverse de istorie, pedagogie, lingvistică și medicină Al. Zanne, V. A. Urechia, N. Densușianu, I. Al. Lapedatu și I. C. Drăgescu. Din opera lui N. Bălcescu s-a reprodus un fragment din *Puterea armată și arta militară de la întemeierea Principatului Valahiei până acum*.

Cu toate că eclectismul redactorului se răsfrânge asupra revistei, A. P. rămâne totuși importantă, pentru perioada în care a apărut, prin interesul nedeșteptat arătat literaturii originale și traducerilor.

– I. Hodoș-Sadi-Ionescu, *Publ. per.*, 17; 2. Iorga, *Ist. lit. cont.*, I, 79-80; 3. Călinescu, *Ist. lit.*, 320; 4. O. Papadima, *Aspecte din viața revistelor românești între 1859 și 1881 (grupări, direcții, tendințe)*, LL, VIII, 1964.

R. Z.

ALBINA ROMÂNEASCĂ, gazetă politică și literară apărută la Iași, de două ori pe săptămână, între 1 iunie

1829 și 29 decembrie 1849. Începând cu 9 ianuarie 1850, în locul A. r. se editază "Gazeta de Moldavia", până la 24 noiembrie 1858; "Patria", scoasă la Iași din 27 noiembrie 1858 și până la 5 octombrie 1859 este, de asemenea, o continuare a A. r. În a doua jumătate a lunii februarie 1829, Gh. Asachi cerea administrației instaurate de trupele rusești de ocupație din Moldova aprobarea de a edita și redacta o publicație periodică cu patru pagini, în care ar fi urma să insereze știri culese din zările străine, buletine în legătură cu cursul operațiilor militare ale războiului ruso-turc și să tipărească articole cuprinzând noțiuni instructive de istorie, geografie și fizică, scrieri literare și morale, noutăți din întreaga lume și informații comerciale. Două luni mai târziu, la 7 aprilie, autoritățile emit dispoziția oficială prin care se aproba apariția gazetei și Asachi trimite, câteva zile după aceea, înștiințări către eventualei prenumerați. În luna mai 1829 el scoate trei foi volante, intitulate "Novitale de la armie", în care publica știri de pe front, preluate, cele mai multe, din zările rusești și austriece. "Novitale" sunt urmate, la 1 iunie, de primul număr al noii publicații. Odată căpătând acordul autorităților, Asachi va ști, treptat, să restructureze programul gazetei, făcând din A. r. ceea ce era în Muntenia "Curierul românesc", adică un organ de afirmare și susținere a intereselor naționale. Gazeta va apărea regulat până la 8 ianuarie 1833. După o lungă întrerupere, reapare la 7 decembrie 1833. Din 30 iunie 1835, survine o nouă întrerupere de 18 luni, până la 3 ianuarie 1837. Un timp, începând din anul 1831, pentru a face publicitate peste hotare chestiunilor politice care îi frământau pe patrioții din Principate, dar și pentru a-i atrage în cercul cititorilor pe acei boieri care nu citeau decât grecește sau franțuzește, A. r. publică articolul editorial și comentariile politice din prima pagină și în limba franceză. La redactarea gazetei au colaborat V. Fabian-Bob, Gh. Săulescu și T. Codrescu. Inițiativele culturale ale lui Asachi, susținute în principal în paginile gazetei, vor găsi o ilustrare și în suplimentele editate: "Alăuta românească" (14 martie 1837 – 1 septembrie 1838) și "Arhiva Albinei pentru arheologie română și industrie" (9 aprilie 1844 – 25 mai 1847). În 1839 se mai tipărește și "Foaia sătească a Prinții-

patului Moldovii", distribuită gratuit știutorilor de carte de la țară.

Pe plan politic, Asachi, fără a fi un retrograd sau un conservator hotărât, este un adept al stărilor de lucru stabile, al reformelor de sus în jos, al luminării poporului prin învățătură și culturalizare. El privește orice îndemn la schimbare cu reținere, acțiunile sale sunt prudente și, mai totdeauna, se află, dacă nu în tabăra oficialităților, oricum mai aproape de aceasta decât de aceea a pașoptiștilor sau unioniștilor. A. r. ilustrează, în bună măsură, această poziție politică. Pe tărâmul culturii și al literaturii, redactorul A. r. este un eclectic. Admirator al clasicismului, dar nu indiferent la armoniile romantice ale poeziei europene a epocii, cunoscător, cum singur mărturisește, al folclorului autohton, precum și al legendelor și tradițiilor istorice naționale, scrierile sale beletristice îmbină toate aceste direcții, iar ideologia sa literară încearcă să le împacă. Sub toate aspectele – gazetăresc, teatral, literar, dar și în alte domenii, ca și I. Heliade-Rădulescu, el este un inițiator. Până la 1840, viața intelectuală din Iași și din întreaga Moldovă se desfășoară, în bună măsură, sub îndrumarea sa și prin intermediul A. r. După ce M. Kogălniceanu scoate seria a doua a "Alăutei românești" (1838), influența lui Asachi începe să scadă. Eforturile lui de a recâștiga terenul pierdut prin introducerea unui foileton literar permanent în paginile A. r. (începând din 1839) și prin atenția pe care o va acorda acestui foileton în deceniul următor (1840-1849), nu au fost suficiente pentru a egala autoritatea "Daciei literare", a "Propășirii" și a celorlalte publicații periodice ale lui Kogălniceanu. Concepția politică a lui Asachi, vederile sale în privința dezvoltării sociale, rădăcinile inspirației sale poetice erau legate de realitățile primei jumătăți a secolului al XIX-lea.

Înainte cuvântarea scrisă de Asachi pentru întâiul număr al A. r. nu oferea multe lămuriri în privința programului gazetei. Se făcea, mai întâi, constatarea că întreaga omenire este preocupată de instaurarea instituțiilor civilizației. Un mijloc eficient în acest scop, se afirma, este presa periodică. A. r. apare, se arăta mai departe, pentru a îndeplini rolul de difuzor al învățăturilor morale, politice și științifice de care are nevoie "nația", pentru a comunica cititorilor "cursul întâmplărilor Lumei de carele tot omul atârnă". Redacția gazetei se angajează să respecte întotdeauna legalitatea, să nu se abată de la "acele ce privesc cătră îmbunătățirea inimei și a minței". O direcție literară nu se indica. Ea se poate deduce însă din studierea materialului beletristic și a publicisticii apărute în decursul timpului și corespunde întru totul vederilor lui Asachi. A. r. a impulsionat și a sprijinit creația literară a scriitorilor din Principate, încurajând, totodată, în etapa de după 1835, predilecția unor autori tineri atunci (C. Negruzzi, M. Kogălniceanu, V. Alecsandri) pentru o literatură preocupată de realitățile sociale, pentru critica unor stări de lucruri necorespunzătoare. Alături de poezia lui Asachi, al cărei registru include teme variate, specifice atât clasicismului, cât și romantismului, s-a publicat o poezie cu un subliniat caracter educativ, moralizator, pe care o cultivau Gh. Săulescu, D. Gusti, Gh. Sion și, în spiritul epocii, o bogată producție de fabule, compuse de Gh. Asachi, Al. Donici, Gh. Sion ș.a. Nuvelistica de inspirație

istorică și teatrul își au, de asemenea, locul lor în coloanele gazetei. Prin subiectele tratate, alese din istoria Evului mediu românesc, A. r. contribuie, alături de "Curierul românesc" și, după 1838, de "Gazeta de Transilvania", la impunerea unui nou curent de opinie, la afirmarea tot mai convinsă a tradițiilor și drepturilor noastre istorice, a ideii de unitate spirituală și națională. Asachi se desparte de Heliade sau de G. Barițiu în felul de a susține aceste tradiții și în metodele pe care le recomandă și le urmează. Publicistica lui politică și culturală, bine intenționată în liniile ei generale, dând aspectul caracteristic al gazetei, se menține în limitele unei respectări necondiționate a prescripțiilor cenzurii. Informațiile și știrile politice se preiau din gazetele străine, rusești, austriece și, mai rar, franceze sau engleze; se urmărește mersul de ansamblu al politicii europene, se comentează descoperirile științifice, se dau informații geografice sau privind istoria unor popoare. Dacă încercarea de selecție nu este întotdeauna evidentă, se observă în schimb preocuparea lui Asachi pentru stilul articolelor și pentru formarea lexicului util comunicării noilor noțiuni sociale și culturale la care acestea se referă. Contribuția la formarea stilului publicistic este, astfel, unul din meritele însemnate ale A. r. Nici participarea la discuțiile privind limba literară nu este lipsită de interes, deși, prin Gh. Săulescu, A. r. s-a situat pe o poziție regionalistă, pe care, de altfel, a combătut-o, primul, cel mai statornic colaborator al gazetei, C. Negruzzi. Articolele și cronicile dedicate teatrului, cu toată prețuirea pe care Asachi și colaboratorii săi apropiați o arătau literaturii dramatice românești, se opresc mai ales asupra menirii educative, discuțiile neglijând latura criticii sociale și pe aceea estetică și având o anumită îngustime a perspectivei. Reproșurile pe care D. Gusti le va face piesei *Băcălia ambițioasă* a lui Al. Russo au la bază tocmai aceste puncte de vedere limitate. Este caracteristic pentru felul în care Asachi înțelege rostul presei periodice, faptul că răspunsul lui Russo apare tot în coloanele A. r., deși articolul respectiv, *Critica criticii*, puneu sub semnul întrebării, în primul rând, ideologia literară a redactorului gazetei. În același spirit lipsit de înțelegere pentru evoluția firească a vieții sociale și literare, cu argumente care proveneau din estetica revolută a clasicismului, sunt cronicile și recenziile literare scrise de Gh. Săulescu, T. Codrescu sau A. Gallice. La foiletonul literar au colaborat cu versuri și proză, alături de Asachi, Iancu Văcărescu, C. Stamati, T. Stamati, C. Aristia, I. Heliade-Rădulescu, Al. Hrisoverghi, N. Dimachi, V. Pogor, I. Poni, M. Cucuran, V. Drăghici, Gh. Nicoleanu, C. Caragiali, Al. Pelimon, Gr. Alexandrescu, C. Bollic, D. Ralet, N. Istrati, E. Winterhalder, C. D. Aricescu ș.a. Între 1838 și 1840, M. Kogălniceanu publica cronici ale evenimentelor politice, note și comentarii istorice etc., precum și *Soirées dansantes*, în care sunt satirizate moravurile aristocrației moldovenești. Între 1841-1843, V. Alecsandri tipărește în A. r. unele din poeziile sale (*Crai nou, Tătarul, Maiorului Iancu Bran, Pierderea iluziilor* (fragment din *Călătorie în Africa*) ș.a. Cea mai importantă colaborare literară este însă aceea a lui C. Negruzzi, mai apropiat, poate, și ideologic de Asachi. Prima scriere publicată, *Despre ruinele și ruinările Moldaviei*, mai cunoscută sub titlul *Scrisoarea III (Vandalism)*, datează din decembrie 1837 și este semnată Un